

ביתו של ר' עקיבא

1. לְרַבִּי עֲקִיבָא הִיְתָה בֵּת.
אָמְרוּ לוֹ הַפְּלִדִּים: אוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁנַכְנַסְתָּ לְבֵית הַחֶפֶה,
מְכִישׁ אוֹתָהּ נְחֹשׁ, וְהִיא מֵתָה.
הִיָּה דוֹאֵג עַל הַדְּבָר הַרְבֵּה.
5. אוֹתוֹ הַיּוֹם, נִמְלָה אֶת הַמְּכַבְּנָה, נַעֲצָה אוֹתָהּ בְּפֶרֶק,
קָרָה שֵׁישָׁבָה [= שְׁנַנְעָצָה] בְּעֵינוֹ שֶׁל נְחֹשׁ.
בְּבִקְרָה, בְּשִׁנְמִלָּה אוֹתָהּ, נִסְרַדְּ וּבָא הַנְּחֹשׁ אַחֲרֶיהָ.
אָמַר לָהּ אַבִּיהָ: מָה עָשִׂיתְּ?
אָמְרָה לוֹ: בְּעָרֵב בָּא עָנִי, קָרָא בְּפִתְתִי, וְהָיוּ טְרוּדִים כָּל הָעוֹלָם בְּסַעֲדָה,
וְאֵין שׁוֹמֵעַ לוֹ.
10. קָמְתִי, נִמְלַתִּי אֶת מְנַתִּי שְׁנַתְתֶּם לִי, וְנִתְתִּיהָ לוֹ.
אָמַר לָהּ: מִצְוָה עָשִׂיתְּ.
יָצָא רַבִּי עֲקִיבָא וְדַרְשׁ: "וַיִּצְדָּקָה תִּצְלִל מִמּוֹת" (משלי י, ב).
וְלֹא מִמִּיתָה מְשֻׁנָּה, אֶלָּא מִמִּיתָה עֲצֻמָּה.

המאפיינים של מעשה חכמים:

1. סיפור קצרצר, המבוסס על פערי מידע (=פרטי מידע שאינם מופיעים, והקורא נדרש להשלים) צמצום בזמן, במקום ובפרטי העלילה

היכן מופיע מאפיין זה בסיפור?

דוג' לפרטים שאינם מופיעים: המקום, הזמן, כמה זמן חלף מאז שניבאו עד החתונה, מה שם הבת, מה הגיל שלה, מה עם שאר בני המשפחה, מי החתן, ועוד.

המידע המופיע בסיפור הוא רק המידע ההכרחי להבנת הרעיון המרכזי.

2. אורה מאופקת, הבלעת רגשות

העולם הפנימי של הגיבור מובע על ידי מעשיהם ואמירות קצרות. לעיתים רחוקות מתגלה מה שמתחולל בנפשם.

היכן מופיע מאפיין זה בסיפור?

"היה דואג על הדבר הרבה" – אמירה משמעותית, המעידה על הקונפליקט הפנימי של ר' עקיבא. מדוע דאג?

ר' עקיבא ידע ש"אין מזל לישראל" – כלומר, אמנם יש אמת במה שכתוב בכוכבים, יש גורל שנכתב מראש, אבל גם ידע שיש בידי האדם יכולת לשנות זאת!

מדוע רק "דאג" ולא ניסה לשנות? מפני ידע שאין הדבר בידיים שלו אלא בידי בתו בלבד, צריכה לעשות מעשה מתוך תמימות.

3. דו שיח

כמעט בכל תמונה מתחולל דו שיח קצרצר, מוסיף לאווירה הדרמטית בסיפור ולקידום העלילה.

היכן מופיע מאפיין זה בסיפור?

כלדיים – ר' עקיבא ר' עקיבא – בתו

4. גיבור הסיפור – תלמיד חכם שעובר תהליך של בירור וחיזוק ערכים

מי גיבור הסיפור?

אפשרות א – הבת – עשתה מצוה וניצלה.

אפשרות ב – ר' עקיבא – מדוע? כי הסיפור פותח בו, ושם הבת אינו ידוע

ובעיקר – כי הוא עבר תהליך בסיפור: הוא נמצא בקונפליקט בין אמונה בהשגחת ה' – בכך שיש בחירה חופשית, לבין אמונה בגורל (בכוח הכלדיים לחזות עתידות).

כל הסיפור עובר דרך התודעה של ר' עקיבא (שומע את דברי הכלדיים, דואג, ושמע מבתו מה שקרה ולבסוף – דורש את דברי הסיום)

הסיפור צמוד לתודעה של ר' עקיבא ולכן גם המבנה של הסיפור אינו על פי הסדר הכרונולוגי, אלא על פי מה שהוא חווה. כך מודגש התהליך שהוא עובר.

שאלת ר' עקיבא "מה עשית?" – מעידה על כך שברור לו שההצלה היא בזכות מעשה אנושי, אך הוא עצמו אינו יודע מה עשתה. הוא אמנם דאג הרבה, אבל לא מנע את נישואיה, ולא ניסה לשנות את גורלה.

5. קונפליקט

קונפליקט = התנגשות/ עימות בין כוחות, רעיונות או דמויות. הקונפליקט יכול להיות גם קונפליקט פנימי, בתוך נפשה של הדמות.

היכן מופיע מאפיין זה בסיפור?

הקונפליקט בנפשו של ר' עקיבא (= דואג הרבה), כי הוא יודע שהכוח לשנות את הגורל מצוי אך ורק בידי בתו, ורק אם תפעל בצורה תמימה, בלא מודעות ופחד מהמוות – תוכל לשנות את גורלה!

הקונפליקט הפנימי מגולם בידי הכוחות החיצוניים שעומדים זה מול זה,

ובאים לידי ביטוי בסמלים שונים:

*נחש, *עין וראיה, שמיעה, *קיר וסדק בקיר,

כמפורט בטבלה הבאה:

הכלדיים	בתו של ר' עקיבא
יודעים את העתיד – שהבת עתידה למות בליל הכלולות: עיתוי של שיא, של כניסה לשלב חדש בחיים!	לא יודעת את העתיד – נכנסת לחופתה בתמימות

(יש מנהג לצום ביום החתונה, מעין יום כיפורים)	
לא רואה את הנחש אך שומעת את העני – כוח של ראייה מוסרית (שמיעת דבר ה')	רואים את הנחש – בעלי כוח לקרוא את מפת האסטרולוגיה. העין מסמלת חטא ("ולא תתורו") אך לא שומעים את העני
הבת פוגעת בעין הנחש. כוח השמיעה שלה התגבר על כוח ראיית העתיד. שמיעת העני ביום החתונה: מעלה גבוהה של יציאה מההתרכזות בעצמה. דווקא ביום חתונתה שבו הכלה בד"כ עסוקה מאוד בעצמה – הזמן הכי לא צפוי, אבל הרשות נתונה! "כי לא נחש ביעקב"	סמל הנחש: ניחוש=ראיית העתיד נחש מזוהה עם יצר הרע, קשור לחטא אדם וחווה - החטא של הרצון להיות כאלהים יודעי טוב ורע, יודעי עתידות. העיסוק בניחוש קשור לרצון לשלוט בעתיד, קשור לפחד מהמוות
התמקדות בזולת, כאן ועכשיו	התמקדות בעצמי ובפחד מהעתיד
סמל הסדק בקיר: ניתן למצוא סדק במרחב הסגור, ולהרוג את הנחש. סדק זה נוצר דווקא בזכות חוסר ראיית הנחש (=ידיעת העתיד). כשהלב פתוח – נפתח אפילו סדק בקיר!	סמל הקיר: העתיד צפוי, סגור וקשוח. ידוע שיש נחש שמחכה בקיר

6. יסוד על טבעי (נס)

הריגת הנחש בעינו על ידי הסיכה היא נס. ההצלה של הבת קרתה באופן על טבעי. על פי הטבע – אמורה היתה למות, אך על פי הסיפור האדם המחובר לה' ולמצוותיו, השומע שוועתו של עני, המקיים מצוות צדקה – זוכה להצלה על ידי ה'!

הפסוק שמצטט ר' עקיבא בדרשת הסיום הוא ממשלי י"א ד: "לא יועיל הון ביום עברה וצדקה תציל ממות. צדקת תמים תישר דרכו וברשעתו יפול רשע". ההקשר של הפסוק מדגיש את התמימות של הצדיק, הזוכה לנס.

7. מידה כנגד מידה

נטיילה מול נטיילה: הבת נטלה את מנתה ונתנה לעני – וכשכר על כך נטלה את המכבנה ונעצה בעין הנחש.

הבת פועלת בפשטות – עושה חסד בפשטות וגם ניצלת בפשטות, בלי להרגיש.

8. מוסר השכל/ מסר

מעשי חכמים מטרתם ללמד מסר. מה לומדים מהסיפור?

א. "אין מזל לישראל" – כלומר אמנם לאדם יש מפה אסטרולוגית הכתובה בכוכבים – אבל אפשר לשנות גם גור דין מוות בזכות צדקה: מעשה מוסרי, ראיית האחר, יציאה מעצמך.

ב. רק האדם בעצמו יכול לשנות את גורלו – אף אחד מלבדו לא יכול לעשות זאת במקומו.

ג. השינוי בא דווקא ממקום לא ידוע ולא צפוי, כאשר נעשה בתמימות, ללא ידיעה מוקדמת. השחרור מהמודעות ('מצוות השכחה') הוא שתורם להצלחת הרג הנחש.

ה. "וצדקה תציל ממות – לא ממיתה משונה אלא ממיתה עצמה" – מה מחדש ר' עקיבא?

ניתן להשתחרר מפחד המוות באמצעות אהבת ה'!

דמותו של ר' עקיבא היא סמל לתלמוד תורה ואהבת ה'. תלמוד תורה מיוחס לאשתו רחל, שבגיל 40 עודדה אותו ללמוד תורה, וכך הגיע למעלה של גדול ישראל.

אהבה לה' – ניתן לייחס לבתו על פי סיפור זה. הלימוד הוא שהצדקה מצילה לא רק ממיתה בדרך לא טבעית (כמו הקשת נחש) אלא מצילה מפחד מהמוות עצמו, כי היא ביטוי לאהבת ה', שמעלה את חיי האדם למהות גבוהה יותר.

בסוף ימיו סרקו הרומאים את בשרו של ר' עקיבא במסרקות ברזל ור' עקיבא אמר: כל חיי הייתי מצטער על פסוק זה "בכל נפשך" – אפילו נוטל את נפשך.. ויצאה נשמתו באחד". כך ניצחה אהבת ה' את פחד המוות!